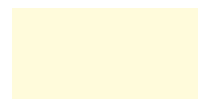

Gehechtheid in beeld

Hoofdstuk 9

Inhoud

9 Kwaliteit, opleiding en implementatie van video-interactiebegeleiding en gehechtheid bij adoptie 5

- 9.1 AIT en kwaliteitswaarborging 5
- 9.2 De opleiding VIB en gehechtheid bij adoptie 6
 - 9.2.1 Selectie (aspirant) video-interactiebegeleider bij adoptie 6
 - 9.2.2 Het opleidingstraject 7
 - 9.2.3 Certificering en registratie 15
- 9.3 Competenties van de video-interactiebegeleider bij adoptie 18
 - 9.3.1 Kennis en attitude van de video-interactiebegeleider 19
 - 9.3.2 Vaardigheden van de video-interactiebegeleider 22
- 9.4 Kwaliteitswaarborging van de methodiek VIB en gehechtheid bij adoptie 25
 - 9.4.1 Kwaliteitsbewaking door het intervisie- en supervisiesysteem 25
 - 9.4.2 Kwaliteitsbewaking door deskundigheidsbevordering 33
 - 9.4.3 Criteria voor verlenging van het certificaat 33
- 9.5 Opleiding tot opleider VIB en gehechtheid bij adoptie 34
 - 9.5.1 Selectie opleider VIB en gehechtheid bij adoptie 34
 - 9.5.2 Het opleidingstraject tot opleider VIB en gehechtheid bij adoptie 35
 - 9.5.3 Certificering en registratie opleider VIB en gehechtheid bij adoptie 36
 - 9.5.4 Verlenging certificaat opleider VIB en gehechtheid bij adoptie 37
- 9.6 Implementatie VIB 37
 - 9.6.1 Wat wordt er van de organisatie verwacht? 38
 - 9.6.2 Samenwerken met andere disciplines en de tweedelijnszorg 39
- 9.7 De opleiding Sherborne Samenspel 40
 - 9.7.1 De opleiding tot Sherborne Samenspel bewegingspedagoog 40
 - 9.7.2 De competenties van een Sherborne Samenspel bewegingspedagoog 41
 - 9.7.3 De certificering en de registratie 42
 - 9.7.4 De kwaliteitswaarborging 42
- 9.8 Samenvatting 43

Bijlage Registratieformulier verlenging certificaat VHT/VIB 44

9 Kwaliteit, opleiding en implementatie van video-interactiebegeleiding en gehechtheid bij adoptie

In dit hoofdstuk bespreken we de verschillende aspecten van de kwaliteitswaarborging door de AIT (Associatie voor Interactiebegeleiding en Thuisbehandeling) van VIB en gehechtheid bij adoptie (9.1). De basis voor kwalitatief goed uitgevoerd werk is een gedegen opleiding (9.2), evenals voldoende competenties en vaardigheden van de video-interactiebegeleider (9.3). Na het behalen van het certificaat video-interactiebegeleider en gehechtheid bij adoptie wordt de kwaliteit van het werk van de video-interactiebegeleider bewaakt middels supervisie en hercertificering (9.4). De opleiding tot opleider VIB en gehechtheid bij adoptie staat beschreven in 9.5. Een goede implementatie binnen de instelling is een voorwaarde voor behoud van de kwaliteit (9.6). In de laatste paragraaf leest u over opleiding, certificering en kwaliteitswaarborging van Sherborne Samenspel (9.7).

9.1 AIT en kwaliteitswaarborging

De AIT is merkeigenaar van Video-Hometraining (VHT) en Video-Interactiebegeleiding (VIB) en is verantwoordelijk voor opleiding, kwaliteitsbewaking en methodiekontwikkeling. De AIT is een stichting, waarbij instellingen aangesloten zijn die werkzaam zijn in de jeugdzorg, de gezondheidszorg, algemeen maatschappelijk werk, thuiszorg, gehandicaptenzorg, kinderopvang, adoptie, pleegzorg en onderwijs. De AIT zet zich in voor de kwaliteitswaarborging en de verspreiding van VHT en VIB.

De AIT waarborgt de kwaliteit van de uitvoering van de methodiek binnen vier aandachtsgebieden:

- opleiding en certificering
- competenties en vaardigheden van de video-interactiebegeleider
- supervisie
- hercertificering.

De AIT heeft een registratiesysteem ontwikkeld met een databank, waarin alle video-home-trainers en video-interactiebegeleiders geregistreerd staan, die een certificaat behaald hebben. Ook de hercertificering wordt hier geregistreerd.

9.2 De opleiding VIB en gehechtheid bij adoptie

In deze paragraaf geven we beknopt weer wat de opleiding ‘VIB en gehechtheid bij adoptie’ inhoudt, zoals deze bij de Stichting Adoptievoorzieningen plaatsvindt. Voor verdere en uitvoerige informatie kan men terecht bij de Stichting Adoptievoorzieningen en de AIT.

We bespreken achtereenvolgens de selectiecriteria voor de video-interactiebegeleider in opleiding (9.2.1), het opleidingstraject (9.2.2) en de certificering (9.2.3).

9.2.1 Selectie (aspirant) video-interactiebegeleider bij adoptie

De video-interactiebegeleider bij de Stichting Adoptievoorzieningen heeft als hoofdtaak het begeleiden van adoptiegezinnen middels VIB.

De selectie van een (aspirant) video-interactiebegeleider is gebaseerd op criteria met betrekking tot vooropleiding en kennis:

- Een opleiding afgerond in pedagogiek/ontwikkelingspsychologie (minimaal HBO) en werkervaring in een pedagogische setting is gewenst
- Kennis van de ontwikkelingsfasen van kinderen in het algemeen en deze kunnen herkennen in de praktijk
- Kennis van het gehechtheidsproces in het algemeen.

Aanwezige kennis of in staat deze zich eigen te maken:

- Kennis van de achtergronden van buitenlandse adoptiekinderen en de mogelijke invloed daarvan op hun ontwikkeling
- Kennis van het gehechtheidsproces binnen adoptiegezinnen in het bijzonder en dit proces kunnen herkennen in de praktijk
- Kennis van de procedurele en emotionele fasen die adoptieouders doorlopen voorafgaand aan de plaatsing van een adoptiekind
- Op de hoogte zijn van de inhoud van de voorbereidingsbijeenkomsten die adoptieouders krijgen vóór de adoptie
- Kennis van ongewenste kinderloosheid en rouwverwerking
- Kennis van rouwverwerking bij (adoptie)kinderen
- Kennis van adoptiespecifieke items zoals loyaliteit, identiteit en vroegkinderlijke traumatisering
- Werkervaring en/of affiniteit met interlandelijke adoptie.

Daarnaast wordt gekeken naar kwalitatieve eigenschappen van de video-interactiebegeleider:

- Goede basiscommunicatieve vaardigheden
- Sensitief en responsief
- Open en flexibel met betrekking tot eigen leerproces
- Bereid tot zelfreflectie
- Eigen sterke kanten en valkuilen kennen en/of bereid zijn deze te leren herkennen
- Eigen gezinservaringen en werk kunnen scheiden
- Zowel zelfstandig als in teamverband kunnen werken.

Praktisch criterium:

- Is bereid naar de adoptiegezinnen te reizen.

Bij de selectie van de video-interactiebegeleider wordt in een of twee gesprekken gekeken naar de aanwezige kennis, attitude en vaardigheden van de video-interactiebegeleider en een inschatting gemaakt of de kandidaat bereid en in staat zal zijn om zich verder te ontwikkelen c.q. te professionaliseren.

Een video-opname van het gesprek kan onderdeel zijn van de selectie. De focus ligt hierbij op de communicatie met als doel te kijken naar krachten en mogelijkheden van de kandidaat. Deze ervaart hierdoor ook direct dat de video een wezenlijk onderdeel van het werk en de opleiding zal zijn. De video-opname wordt direct met de kandidaat bekeken en besproken.

In het selectiegesprek komen ook de uitgangspunten, de werkwijze en het doel van VIB bij adoptie ter sprake. Bij de selectie is een opleider aanwezig. Eventueel toont de opleider een stukje video-opname van een begeleiding van een adoptiegezin, ter illustratie hoe VIB bij adoptie verloopt en om een inschatting te maken hoe de kandidaat naar de beelden kijkt. Ook bij een interne sollicitatie kijkt de sollicitatiecommissie of de kandidaat voldoet aan bovenstaande selectiecriteria.

9.2.2 Het opleidingstraject

Het uitgangspunt voor het opleidingstraject is het opleidingsplan ‘Opleiding video-interactiebegeleider’ van de AIT, dat binnen de Stichting Adoptievoorzieningen verder is uitgewerkt voor de adoptiedoelgroep.

De opleiding valt onder verantwoordelijkheid van de opleidingscoördinator van de Stichting Adoptievoorzieningen. Deze opleidingscoördinator of een collega opleider verzorgt de oplei-

ding. Als er geen interne opleider beschikbaar is, kan een externe opleider met de nodige expertise op het gebied van VIB en gehechtheid bij adoptie de opleiding verzorgen. Afhankelijk van de doelgroep van de instelling (adoptie, pleegzorg of een andere vorm van niet-biologisch ouderschap) is het gewenst dat de nodige expertise met betrekking tot de betreffende doelgroep aanwezig is om de focus te kunnen leggen op de specifieke aandachtspunten per doelgroep.

Tijdens de opleiding leert de video-interactiebegeleider op basis van de contactprincipes van basiscommunicatie in combinatie met de bouwstenen van hechting en het gebruik van de video, adoptiegezinnen te ondersteunen. De gemiddelde opleidingsduur is anderhalf jaar. In de praktijk kan de opleiding korter of langer duren, afhankelijk van factoren als:

- de aanleg en/of ervaring van de video-interactiebegeleider
- de reeds aanwezige kennis over adoptie en gehechtheid
- de snelheid waarin de te begeleiden VIB-trajecten gestart kunnen worden

De opleider bepaalt, in overleg met de video-interactiebegeleider wanneer het moment van certificeren is aangebroken.

Tijdsinvestering

De opleiding bestaat uit dertig opleidingsbijeenkomsten (ook wel supervisies genoemd). Degene die de opleiding geeft noemt men supervisor of opleider. Bij voorkeur is er elke veertien dagen een opleidingsbijeenkomst, indien mogelijk op een vaste dag en tijd. De duur van de opleidingsbijeenkomsten is één uur per deelnemer. Dit is een gemiddelde, afhankelijk van kennis en ervaring kan meer of minder tijd nodig zijn.

Aantal deelnemers

De opleidingsbijeenkomsten kunnen individueel of groepsgewijs plaatsvinden.

Onze voorkeur gaat echter uit naar groepsbijeenkomsten. De praktijk leert dat video-interactiebegeleiders het leerzaam en prettig vinden om met collega's, die ook in opleiding zijn, mee te kijken. Het voordeel van leren in een groep is dat de video-interactiebegeleider ruimer ervaring opdoet door mee te kijken naar de beelden van zowel de gezinnen als het ontwikkelingsproces van collega's.

Het maximale aantal deelnemers aan een opleidingsbijeenkomst is vier. Bij vijf deelnemers zijn er twee groepen. In elke opleidingsbijeenkomst brengt de video-interactiebegeleider videomateriaal in. Dit is het werkmateriaal.

Doelstelling

Aan de hand van de ingebrachte videobeelden leert de video-interactiebegeleider de principes van basiscommunicatie te herkennen en zelf te hanteren, de interactietermen te gebruiken, op microniveau naar contact te kijken en de nabespreking te voeren. Men leert gehechtheidssignalen te herkennen in de beelden en deze te koppelen aan de verschillende vormen van gehechtheid en aan de bouwstenen van hechting. Ook leert men hoe de basiscommunicatie toe te passen om gehechtheid te bevorderen. Daarnaast doet men aanvullende kennis op over adoptiespecifieke items en hoe deze in de beelden te herkennen zijn. Ook leert de video-interactiebegeleider de bijzondere aspecten van adoptieouderschap (c.q. niet-biologisch ouderschap) te herkennen en hoe VIB adoptieouders kan bevestigen in hun adoptieouderschap.

Werkwijze

De opleiding is verdeeld in vier fasen:

Fase 1	Introductie en basisscholing interactieprincipes	4 tot 6 bijeenkomsten
Fase 2	Het maken van video-opnames, het analyseren op grond van basiscommunicatie en bouwstenen van hechting Tussenevaluatie	10 supervisies 1 bijeenkomst
Fase 3	De nabespreking en de basiscommunicatie van de video-interactiebegeleider	10 supervisies
Fase 4	Zelfstandig uitvoeren van een VIB-traject en implementatie van VIB Eindevaluatie Certificering	10 supervisies 1 bijeenkomst 1 bijeenkomst

Fase 1 Introductie en basisscholing m.b.t. de interactieprincipes

De opleiding start met een introductiebijeenkomst en drie (tot maximaal vijf) bijeenkomsten voor de basisscholing. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de cursusmap 'Handleiding voor de Video Interactie Begeleiding' (Van Rosmalen & Van de Sande, 1994) en de 'Handleiding

praktische uitvoering Video-interactiebegeleiding en gehechtheid bij adoptie' (Havermans & Verheule, 2010).

Tijdens de basisscholing wordt op praktische wijze met de gegeven informatie gewerkt. Dit gebeurt met behulp van rollenspelen en opdrachten die op video worden opgenomen en geanalyseerd aan de hand van de theorie over basiscommunicatie en interactieprincipes. Ook bekijkt men videobeelden van adoptiegezinnen met gerichte observatieoefeningen en krijgt men huiswerkopdrachten mee.

Tijdens de basisscholing legt de opleider steeds de link met adoptie en besteedt ze aandacht aan de kenmerken van adoptiegezinnen en adoptiespecifieke items.

Introductiebijeenkomst.

Tijdens deze bijeenkomst krijgen de video-interactiebegeleiders het opleidingsplan en nemen zij kennis van:

- VIB door het bekijken van videoproducties, bijvoorbeeld 'Een Goed Begin, preventieve VIB bij adoptiegezinnen' (Havermans, Klompe & Rooze, 2002) of 'Baby's in beeld' (Eliëns, 2005)
- de werkwijze van VIB en gehechtheid bij adoptie door video-opnames van adoptiegezinnen te bekijken

Daarnaast krijgen de kandidaten informatie over:

- de structuur van de opleiding en de supervisie
- de opbouw van een VIB-traject bij adoptie
- aanmeldingscriteria voor VIB bij adoptie
- contra-indicaties met betrekking tot VIB bij adoptie

Verder krijgt men informatie over:

- het gebruik en de aanschaf van de videocamera, laptop en/ of dvd-speler/-recorder, tv en andere audiovisuele apparatuur
- een goede privacyregeling en zorgvuldige dossiervorming
- de praktische uitvoering, zoals het plannen, reizen, caseload
- de procedure van registreren

Bijeenkomsten basisscholing

- *Eerste bijeenkomst.*

Leerdoel: bewust worden van verbale en non-verbale communicatie door middel van rollenspelen. De rollenspelen neemt men op en kijken de video-interactiebegeleiders samen met de opleider terug om te oefenen met het observeren van verbale en non-verbale communicatie. Wanneer slechts één kandidaat wordt opgeleid doet de opleider zelf mee aan het rollenspel.

- *Tweede bijeenkomst*

Leerdoel: bewust worden van de elementen van interactie en hoe deze verschillende elementen elkaar beïnvloeden, zoals bijvoorbeeld het herkennen van initiatief, ontvangst, ontvangstbevestiging en beurt verdelen. Ook hier zijn rollenspelen met video-opnames en terugkijken onderdeel van de bijeenkomst.

- *Derde bijeenkomst*

Leerdoel: kennis opdoen over het belang en effect van benoemen bij de adoptiedoelgroep. Het benoemen oefent men aan de hand van beeldmateriaal. Ook komen in deze bijeenkomst de bouwstenen van hechting aan bod.

Afhankelijk van de al aanwezige kennis en vaardigheden besluit de opleider of drie bijeenkomsten voldoende zijn of dat er nog één of twee extra bijeenkomsten nodig zijn.

- *Eventueel vierde en vijfde bijeenkomst*

In deze bijeenkomsten kan bijvoorbeeld meer informatie over de achtergrond van de adoptiedoelgroep (kenmerken adoptieouders en kinderen, adoptieprocedure en belangrijke adoptiespecifieke items, zoals verlies en rouw, vroegkinderlijke trauma's) aan bod komen. Het oefenen in het waarnemen van elementen van basiscommunicatie is steeds onderdeel van de bijeenkomsten.

Fase 2 Het maken van een video-opname, het analyseren op grond van basiscommunicatie en bouwstenen van hechting

De tweede fase bestaat uit ca. tien opleidingsbijeenkomsten, die eens in de veertien dagen plaatsvinden.

Leerdoelen in fase 2:

- een video-opname kunnen maken in het gezin
- zo nodig kunnen activeren van achter de camera

- beeld-voor-beeldanalyse (ofwel interactieanalyse door op microniveau, per seconde, te bekijken wat er gebeurt) van de video-opname kunnen maken op grond van de principes van basiscommunicatie
- beeldfragmenten kunnen selecteren die de mogelijkheid bevatten om een positieve ontwikkeling op gang te brengen en/of te ondersteunen en de ouders te activeren
- aanvullende (adoptiespecifieke) informatie kunnen geven aan de ouders naar aanleiding van de gekozen beeldfragmenten (bijvoorbeeld over het opbouwen van een gehechtheidsrelatie of over rouwverwerking bij adoptie)
- bouwstenen van hechting kunnen herkennen in de beelden
- aandachtspunten kunnen formuleren voor de nabespreking met de ouders
- kunnen afstemmen op de vragen en behoeften van de ouders
- informatie kunnen overdragen met behulp van de videobeelden
- informatie dusdanig geven dat ouders het gedrag van hun kind begrijpen (psycho-educatie) en ouders activeren zelf oplossingen te bedenken in plaats van te adviseren
- ontwikkeling van de ouders en het kind (met name wat betreft de wederzijdse gehechtheidsrelatie) herkennen en kunnen benoemen
- een inschatting kunnen maken van (het niveau van) de emotionele en verstandelijke ontwikkeling van het kind

Werkwijze:

De video-interactiebegeleider brengt alle video-opnames die zij gemaakt heeft in. De eerste twee bijeenkomsten zal met name het nauwkeurig kijken naar de beelden ('beeld-voor-beeld analyse') centraal staan. Van iedere video-opname maakt de video-interactiebegeleider een verslag met de sterke kanten van ouders en kind(eren) en de aandachtspunten en hoe zij deze in de nabespreking naar voren wil brengen.

Na de eerste twee supervisies is de verwachting dat de video-interactiebegeleider het materiaal zelf voorbereidt en analyseert. De opleider bespreekt en bekijkt deze analyses met de video-interactiebegeleider en voegt zo nodig informatie toe.

Daarbij geldt dat:

- De video-interactiebegeleider alle video-opnames van ouder en kind met de supervisor bespreekt binnen de opleidingsbijeenkomst.
- De video-interactiebegeleider kennis heeft genomen van de theorie die in de opleidingsbijeenkomst(en) aan de orde is gekomen en zij aan het einde van deze fase in staat is om:
 - de contactprincipes te herkennen en te benoemen
 - het communicatiepatroon te beschrijven

Tussenevaluatie

Na de eerste tien supervisies is er een tussenevaluatie waarin de opleider bekijkt of de stap gezet kan worden naar fase 3. Het zelfstandig een interactieanalyse kunnen maken, is in dit stadium een belangrijke vereiste evenals het kunnen werken met de bouwstenen van hechting. Daarnaast formuleert de video-interactiebegeleider in overleg met de opleider leerpunten voor de verdere voortgang van de opleiding.

Fase 3 De nabespreking en de basiscommunicatie van de video-interactiebegeleider

De derde fase bestaat uit circa tien opleidingsbijeenkomsten, die eens in de veertien dagen plaatsvinden.

Leerdoelen in fase 3 zijn:

- in de beelden van een nabespreking de eigen basiscommunicatie kunnen analyseren op grond van de interactieprincipes
- zo nodig met de ouders de basiscommunicatie kunnen inoefenen tijdens de nabespreking
- kunnen aansluiten bij de krachten in het gezin
- kunnen vaststellen van leerdoelen in het gezin en deze naar de ouders kunnen vertalen
- kunnen verkennen en herkennen van hulpvragen en zo nodig kunnen doorverwijzen naar curatieve hulp
- zicht krijgen op eigen attitude, vaardigheden en leerpunten
- leiding kunnen geven aan een gesprek met meerdere gesprekspartners
- in staat zijn gespreksdoelen te expliciteren, een 'agenda' aan te geven en te bewaken
- de ouders kunnen ondersteunen bij hun meningsvorming en het eventueel bijstellen van hun wensen en verwachtingen ten aanzien van hun adoptiekind
- een impliciete conflictsituatie (tegenstelling in mening of intentie) kunnen onderkennen en benoemen
- verwachtingen van de ouders ten aanzien van VIB kunnen toetsen en zo nodig grenzen aangeven

Werkwijze

De video-interactiebegeleider laat korte fragmenten zien van de video-opname die zij heeft gemaakt van het gezin en toetst de analyse die zij gemaakt heeft. Niet alle video-opnames komen meer aan bod, de video-interactiebegeleider maakt zelf een selectie van datgene wat zij wil laten zien. Van iedere video-opname maakt ze een verslag met de sterke kanten van ouders en kind(eren) en aandachtspunten en hoe zij deze met de ouders wil bespreken.

De video-interactiebegeleider maakt video-opnames van de nabespreking met de ouders. Met behulp van deze video-opnames wordt de basiscommunicatie van de video-interactiebegeleider zelf, geanalyseerd en besproken. Van iedere nabespreking maakt ze een verslag, aangevuld met aandachtspunten ten aanzien van eigen basiscommunicatie en leerpunten.

Na enkele keren is de verwachting dat de video-interactiebegeleider beeldfragmenten van de nabespreking selecteert op de groei die zij doormaakt. De opleider voegt, daar waar nodig, informatie toe en activeert de video-interactiebegeleider de leerdoelen in handelen om te zetten.

Fase 4 Zelfstandig uitvoeren van een VIB-traject en implementatie van de VIB

De vierde fase bestaat uit circa tien opleidingsbijeenkomsten die om de twee à drie weken plaats vinden.

Leerdoelen in fase 4:

- zelfstandig een VIB-traject kunnen starten en afronden
- zelfstandig een interactieanalyse kunnen maken en ondersteuningsdoeleinden kunnen formuleren met betrekking tot de groei van de gehechtheidsrelatie en de ontwikkeling van het kind en de ouder(s)
- zelfstandig kunnen reflecteren op eigen houding en basiscommunicatie in het contact met ouders
- adequate verslaglegging en evaluatie VIB-traject kunnen maken
- implementatievraagstukken kunnen herkennen en in de organisatie mee kunnen werken aan verdere ontwikkeling hiervan
- bijdrage kunnen leveren aan verdere ontwikkeling van VIB voor de eigen doelgroep

Werkwijze

De video-interactiebegeleider analyseert zelfstandig het videomateriaal van zowel het gezin als van de terugkijkgesprekken met de ouders. Tijdens de opleidingsbijeenkomsten stelt de video-interactiebegeleider gerichte vragen over datgene waar zij hulp bij nodig heeft c.q. wat zij wil leren ten aanzien van de begeleiding in de gezinnen en het eigen leerproces. Zij illustreert deze vragen, indien mogelijk, met beeldmateriaal. Verslagen komen alleen als er vragen of opmerkingen zijn ter sprake. Evaluatieformulieren van afgesloten VIB-trajecten bespreekt de opleider met de video-interactiebegeleider.

Tweede evaluatie

Tegen het einde van de vierde fase vindt een tweede evaluatie plaats. Bij deze evaluatie zijn de video-interactiebegeleider, de opleider en een AIT-vertegenwoordiger aanwezig. Tijdens de evaluatie presenteert de video-interactiebegeleider vooraf geselecteerd videomateriaal en licht zij via de beelden punten uit de tweede, derde en vierde fase toe. De ontwikkeling van de video-interactiebegeleider in het zelf toepassen van de principes van basiscommunicatie is een belangrijk onderdeel van deze evaluatie. Leerpunten voor de laatste opleidingsbijeenkomsten kunnen hieruit naar voren komen.

9.2.3 Certificering en registratie

Wanneer bovenstaande vier fasen naar tevredenheid zijn doorlopen sluit men de opleiding af met een certificeringsbijeenkomst en ontvangt de video-interactiebegeleider het certificaat 'Video-interactiebegeleider en gehechtheid bij adoptie'. De beoordeling om tot certificering over te gaan doet de opleider in overleg met een collega-opleider (AIT-vertegenwoordiger).

Certificeringbijeenkomst

De certificering vindt plaats tijdens een aparte bijeenkomst waar, naast de opleider en de video-interactiebegeleider, een collega-opleider (AIT-vertegenwoordiger) en een afgevaardigde van de directie van de organisatie aanwezig zijn.

De video-interactiebegeleider geeft tijdens de certificeringbijeenkomst blijk van haar kunde op het gebied van het werken met de contactprincipes van basiscommunicatie. Dit doet zij door middel van een videopresentatie waarin zij duidelijk maakt op welke wijze VIB bijdraagt aan het tot stand komen en/of bevorderen van de gehechtheidsrelatie binnen het adoptiegezin en waarin ze ook het eigen leerproces helder uiteenzet.

De videobeelden zijn door de video-interactiebegeleider uit het eigen opleidingsmateriaal geselecteerd en bij elkaar gezet. De 'certificeringmontage' bestaat uit een aantal beeldfragmenten van video-opnames en nabesprekingen. Hierin komt de problematiek waaraan gewerkt is naar voren en hoe VIB ondersteunend is geweest in het adoptiegezin. Het maken van een interactieanalyse en het bespreken en tonen van het effect van het toepassen van basiscommunicatie, evenals de groei van het gezin (ten aanzien van de gehechtheidsrelatie en/of ontwikkeling van het adoptiekind en/of ouder) is onderdeel van de presentatie.

Fragmenten van enkele nabesprekingen laten de ontwikkeling en groei van de video-interactiebegeleider tijdens de opleiding zien, waarbij ook het toepassen van de eigen basiscommunicatie zichtbaar is.

Een schriftelijk eindverslag over het leerproces als video-interactiebegeleider en de eigen ontwikkeling hierbij is onderdeel van de certificering.

Bij de certificering kijkt men naar een aantal kwalitatieve en kwantitatieve eindtermen. Thematisch geordend zijn dit:

Kwalitatieve eindtermen

- *Analyse*

De video-interactiebegeleider is in staat:

- een interactieanalyse van de video-opname te maken
- hechtingssignalen te herkennen in de beelden en deze te koppelen aan de bouwstenen van hechting, vormen van gehechtheid en aan de principes van basiscommunicatie
- videofragmenten te selecteren, gekoppeld aan de hulpvraag van de ouders
- sterke kanten en aandachtspunten c.q. leerdoelen van zowel ouders als kind te formuleren
- een inschatting te maken van het ontwikkelingsniveau van het kind en van de gehechtheidsrelatie
- het ontwikkelingsproces van zowel de ouders als het kind en de eigen rol daarin te kunnen beschrijven.

- *Activering*

De video-interactiebegeleider is in staat:

- de interactietaal te hanteren, zodanig dat deze afgestemd is op en begrijpelijk voor ouders
- de beelden zodanig terug te laten zien dat ouders zelf actief meekijken
- de ouders te helpen de aangeboden beelden te ontvangen en te verwerken met de daarbij behorende informatie
- de informatie zodanig aan te bieden dat ouders zelf actief worden in het zoeken naar eigen oplossingen en manieren van omgaan met hun kind.

- *Empowerment*

De video-interactiebegeleider is in staat:

- ouders te bekrachtigen in hun sterke kanten en in hun adoptieouderschap
- zich te richten op de 'gezonde' contactmomenten zonder de problemen en de risico's uit het oog te verliezen.

- *Eigen basiscommunicatie*

De video-interactiebegeleider is in staat zelf de principes van basiscommunicatie in gesprek met de ouders toe te passen. Tijdens de terugkijkgesprekken is in beeld dat de video-interactiebegeleider minstens vijf van de volgende principes adequaat toepast:

- ontvangstbevestiging geven
- beurt verdelen tussen de ouders
- ouders activeren zelf inbreng te hebben
- zelf de laatste beurt nemen
- geslaagde momenten terug laten zien
- groei van de ouders spiegelen
- oplossingsgericht denken en werken
- in de ja-reeks blijven
- leiding over het gesprek houden.

- *Attitude*

De video-interactiebegeleider heeft een ondersteunende attitude, waarbij zij onderzoekt wat de behoefte van de ouder op dat moment is en daar de informatie op afstemt. De video-interactiebegeleider laat via videobeelden van nabesprekingen zien dat zij voldoet aan minimaal drie van de volgende criteria:

- opmerkzaam zijn voor initiatieven van de ouders
- mee kunnen genieten van plezierige momenten
- informatie kunnen geven in plaats van adviseren
- bewust zijn van eigen deskundigheid en verantwoordelijkheden
- kunnen afstemmen op wensen en behoeften van ouders
- met verschillende culturen, karakters en achtergronden van ouders kunnen omgaan.

- *Zelfstandigheid*

De video-interactiebegeleider kan zelfstandig een VIB-traject uitvoeren en kan voldoende inschatten wanneer een (complexe) situatie overleg en/of supervisie met collega's of supervisor nodig heeft.

- *Presentaties*

De video-interactiebegeleider kan een presentatie over VIB verzorgen aan derden. Tijdens deze presentatie geeft zij blijk van haar kennis en kunde op het gebied van VIB en gehechtheid door kernachtig gebruik van beelden en interactietaal en het uitzetten van de inhoud van een VIB-traject, gekoppeld aan het bevorderen van een veilige gehechtheidsrelatie.

- *Instructiemateriaal*

De video-interactiebegeleider is in staat:

- het bestaande videovorlichtingsmateriaal adequaat te gebruiken en in te zetten
- uit de verstrekte literatuur en achtergrondinformatie kennis te verwerven
- voorgeschreven formulieren (bijvoorbeeld het gezinsinformatieformulier en evaluatieformulier) op de juiste wijze te gebruiken en te registreren.

Kwantitatieve eindtermen

De kwantitatieve eindtermen bevatten de verplichte activiteiten en de frequentie ervan, waaraan de video-interactiebegeleider moet voldoen om in aanmerking te komen voor certificering:

- *Aantal VIB begeleidingen*

De video-interactiebegeleider heeft minimaal acht gezinnen ondersteund met VIB. Zij heeft minimaal twintig keer een inbreng gehad tijdens supervisie. Een inbreng kan een video-opname van het contact tussen ouder en kind zijn of een video-opname van een nabespreking met ouder(s).

- *Resultaten*

Na afronding krijgen de ouders een evaluatieformulier. Dit geeft een indruk van de tevredenheid over de begeleiding, de methodiek en over de video-interactiebegeleider die de ouders begeleid heeft. Ten minste 75% van de ouders moet tevreden zijn over de geboden begeleiding.

- *Aanwezigheid*

De video-interactiebegeleider was op minstens 80% van de opleidingsbijeenkomsten aanwezig. Dit betekent dat van de dertig supervisies er minimaal 24 bezocht moeten zijn, waarbij de video-interactiebegeleider een actieve inbreng had.

Aan het einde van de certificeringbijeenkomst ontvangt de video-interactiebegeleider het certificaat 'VIB en gehechtheid bij adoptie' en een registratieformulier voor opname in de landelijke certificeringsbank van de AIT. Het certificaat blijft drie jaar geldig en verlenging vindt plaats als voldaan is aan de voorwaarden voor hercertificering.

Na registratie van het certificaat ontvangt de video-interactiebegeleider automatisch vanuit het landelijk bureau van de AIT gedurende de drie daarop volgende jaren uitnodigingen voor de landelijke studiedagen. De instellingsopleider ziet er op toe dat de video-interactiebegeleider in een passende intervisiekring en/of werkontwikkelingskring (WOK) participeert en weet hoe en bij wie zij indien nodig of gewenst supervisie kan aanvragen.

9.3 Competenties van de video-interactiebegeleider bij adoptie

De video-interactiebegeleider moet voldoende kennis en de juiste attitude (9.3.1) en vaardigheden (9.3.2) hebben ontwikkeld om kwalitatief goed te kunnen werken.

9.3.1 Kennis en attitude van de video-interactiebegeleider

Kennis van de video-interactiebegeleider

VIB bij adoptie vereist van de video-interactiebegeleider kennis van ontwikkelingspsychologie, het gehechtheidsproces, bouwstenen van hechting en vormen van gehechtheid, gevolgen van vroege verwaarlozing, verlies en rouwverwerking, trauma, adoptie- en niet-biologisch ouderschap en adoptiespecifieke items.

Attitude van de video-interactiebegeleider

Naast de vereiste kennis zijn kwalitatieve eigenschappen van de video-interactiebegeleider belangrijk, zoals een activerende, motiverende en steunende attitude en vraag- en ontwikkelingsgericht kunnen werken.

Een activerende, motiverende en steunende attitude

De attitude die een video-interactiebegeleider heeft is van wezenlijk belang om de begeleiding te kunnen laten slagen. Ouders moeten zich veilig voelen bij de video-interactiebegeleider en haar vertrouwen. De attitude van de video-interactiebegeleider is vanaf het begin van de opleiding onderwerp van gesprek. Een video-interactiebegeleider die voor VIB bij adoptie kiest zal affiniteit moeten hebben met zowel adoptiekinderen als adoptieouders. Alleen affiniteit met het adoptiekind is niet voldoende. Voor een sensitieve afstemming is affiniteit met de adoptieouder ook noodzakelijk, anders zijn houding en gevoel niet congruent, wat belemmerend werkt voor de opbouw van een vertrouwensrelatie met de ouder.

Het is belangrijk dat de video-interactiebegeleider wel haar eigen stijl behoudt en zich daarin verder ontwikkelt, waardoor zij haar eigen kracht kan benutten. Bij het analyseren van de nabesprekingen zal de video-interactiebegeleider zich steeds bewust zijn (of worden) van haar eigen attitude die tot uitdrukking komt in de wijze waarop zij met de ouders communiceert. Gewenste attitude naar de ouders is:

- ontwikkelingsgericht
- gericht op de krachten van ouders en kind
- activerend
- motiverend
- helpend, steunend
- respectvol
- gelijkwaardigheid uitstralend

- probleemoplossend, zonder de risico's uit het oog te verliezen
- empathisch naar ouders en kinderen
- sensitief en responsief: een sensitieve en responsieve houding is een voorwaarde om tot een goede afstemming met de ouders te komen.

Attitudevorming is een aspect dat tijdens de opleiding en supervisies voortdurend aan de orde komt. Het speelt een belangrijke rol in de effectiviteit van de begeleiding. Gedurende de opleiding en supervisies zoekt de video-interactiebegeleider haar eigen kracht en attitude om de ouders zo goed mogelijk te kunnen ondersteunen.

Vraag-, oplossings- en ontwikkelingsgericht werken

Kenmerkend voor de methodiek is het vraag-, oplossings- en ontwikkelingsgericht werken, wat we hier nader toelichten.

Vraag- en oplossingsgericht werken

Vraaggericht werken betekent dat de video-interactiebegeleider aansluit bij de vraag van de ouders. Ouders stellen hun vragen over de omgang met hun kind en de video-interactiebegeleider sluit daar bij het bekijken van de beelden per moment op aan.

Een voorbeeld

Ouder:

“Waarom eet hij niet gewoon zijn bord leeg?”

De video-interactiebegeleider zoekt een moment dat het kind aan tafel zit en niet dooreet en vraagt of ouders dit bedoelen. Vervolgens laat zij een moment zien waarop hij wel eet (bijvoorbeeld als moeder hem helpt). Samen met de ouders bekijkt de video-interactiebegeleider waarom het kind nu wel eet en wat ouders kunnen doen om dit positieve moment uit te breiden.

Voor ouders is het soms lastig om hun vraag (positief) te formuleren. In plaats daarvan geven ze het probleem aan: *‘Hij is zo druk’*; *‘Ik heb geen vat op hem’*; *‘Ik ben een uur bezig om hem in bed te krijgen en dan slaapt hij nog niet!’* Deze uitspraken van ouders duiden echter allemaal op onderliggende vragen over de omgang met hun kind.

De video-interactiebegeleider is getraind om oplossingsgericht te denken en zal dus probleem-uitspraken van ouders proberen te herformuleren naar een vraag en aan de hand van de beelden samen naar antwoorden zoeken. Soms gebruikt de video-interactiebegeleider daarbij de geslaagde momenten als voorbeeld en kan het beeld voor de ouders een bewustwordingsmoment zijn.

Probleem ouder	Herformuleren tot een vraag door video-interactiebegeleider
<i>“Hij is zo druk.”</i>	<i>“Je zou graag hebben dat hij wat rustiger is, hoe kun je hem hierbij helpen?”</i>
<i>“Ik heb geen vat op hem.”</i>	<i>“Je wilt graag dat hij beter luistert. Wat heeft hij nodig om dat te kunnen?”</i>
<i>“Ik ben een uur bezig om hem in bed te krijgen en dan slaapt hij nog niet!”</i>	<i>“Je wilt dat hij sneller in bed ligt. Hoe kun je hem de veiligheid bieden die hij nog nodig blijkt te hebben om naar bed te gaan en in slaap te vallen?”</i>

Psycho-educatie is hierbij ondersteunend voor ouders om het gedrag van hun kind te leren herkennen en duiden, waarna ze hun eigen oplossingen die aansluiten bij de behoeften van hun kind kunnen bedenken.

Een video-interactiebegeleider is getraind ouders te stimuleren zelf oplossingen te bedenken. Dus niet: *“Om Jannick sneller in bed te krijgen kun je het best niet toegeven aan nog een boekje lezen”*, maar: *“Wat zou helpen om Jannick sneller in bed te krijgen?”*

Wanneer er verschillende oplossingen genoemd zijn, vraagt de video-interactiebegeleider wat bij de ouders past (*“Is dit wat voor jullie?”* of *“Lijkt dit jullie een goede manier?”*). Met andere woorden de video-interactiebegeleider vraagt steeds ontvangstbevestiging aan de ouders.

Ontwikkelingsgericht werken

VIB is gericht op de ontwikkeling van een veilige gehechtheidsrelatie tussen ouder en kind en de ontwikkeling van het kind en de ouder. De video-interactiebegeleider doet dit door ondersteuning van de adoptieouders en niet door behandeling of begeleiding van het kind. De video-

interactiebegeleider maakt gebruik van de mogelijkheden van de ouders om hun kind te helpen basisveiligheid te ontwikkelen en hun kind te ondersteunen in zijn verdere ontwikkeling. Wanneer het de adoptieouders lukt een positieve interactie en afstemming met hun kind tot stand te brengen, bevordert dit de gehechtheidsrelatie en de ontwikkeling van het kind. De uitgangspunten ‘Adoptiekinderen kunnen na aankomst (weer) geactiveerd worden tot het nemen van initiatieven om contact te maken’ en ‘Elk adoptiekind heeft behoefte aan aandacht en contact met zijn adoptieouder en geniet van geslaagd contact’ worden dan zichtbaar. Ouders gaan meer genieten van het contact met hun adoptiekind wat weer bevorderlijk is voor een positieve ouderschapsbeleving.

9.3.2 Vaardigheden van de video-interactiebegeleider

Het werken met de methodiek van VIB vraagt een aantal vaardigheden van de video-interactiebegeleider. Behalve technische vaardigheden zijn dit vooral:

- gespreksvaardigheden
- signaleringsvaardigheden
- communicatieve vaardigheden.

Gespreksvaardigheden

Het introduceren van de methodiek, het contact met de ouders tijdens het filmen, het terugkijken en nabespreken van de video-opname met de ouders vraagt gespreksvaardigheden van de video-interactiebegeleider.

De video-interactiebegeleider is tijdens de opleiding getraind om de methodiek zo ‘licht’ mogelijk bij de ouders te introduceren. Zo kan de video-interactiebegeleider bijvoorbeeld zeggen: *“VIB is een methode, waarbij je kunt zien hoe je kind op jou reageert en wat voor band er al is tussen jullie en wat er misschien nog kan worden toegevoegd om die band te verstevigen.”*

De video-interactiebegeleider traint zich in de volgende gespreksvaardigheden:

- Negatieve benamingen ombuigen naar positieve. Het woordje ‘niet’ wordt vermeden. Alles benoemt men op een opbouwende wijze. *‘Wat je zou kunnen doen...’*, *‘Past dit bij jullie ideeën...?’*, *‘Wat je hier wilt, is dat hij z’n bord leeg eet, hoe zou je dat nu kunnen bewerkstelligen...?’*
- Problemen van de ouders op een constructieve manier ontvangen. *‘Waar je je bezorgd over maakt is...’*, *‘Wat je graag anders wilt is...’*, *‘Wat je wilt dat je kind doet is...’*
- Begrip tonen voor de problemen van de ouders, zonder dat de video-interactiebegeleider zichzelf daarin verliest maar het probleem bij de ouders laat. De ouder blijft verantwoordelijk voor de oplossing. De video-interactiebegeleider gebruikt gesprekstechnieken als *‘Ik*

begrijp wat het probleem is, jouw kind is zo druk en jij wilt daar meer grip op krijgen. Zullen we eens kijken wat je daaraan zou kunnen doen? Op deze manier toont de video-interactiebegeleider begrip voor de situatie (ontvangt het probleem) en is oplossingsgericht in plaats van probleemverdiepend.

- De regie houden. De video-interactiebegeleider legt in het gesprek het accent op de beelden *‘Zullen we eens op de beelden kijken hoe dat eruitziet?’* en houdt daarmee de regie over de situatie. Op deze manier voelt de ouder zich ontvangen en grijpt de video-interactiebegeleider tegelijkertijd terug naar de beelden, waarbij de focus ligt op de oplossing van het probleem.
- Bij het terugkijken van de beelden in het hier en nu blijven. De video-interactiebegeleider is zich ervan bewust dat zij bij de informatie-uitwisseling met de ouders bij het beeld blijft dat op dat moment stilstaat. Het is bijvoorbeeld belangrijk dat de video-interactiebegeleider het beeld stilzet en vervolgens zegt: *‘Zie je hoe je kind naar je lacht?’* De video-interactiebegeleider heeft dan precies het goede moment te pakken, namelijk het contactinitiatief van het kind dat zichtbaar is voor de ouder. Op het moment dat de video-interactiebegeleider moet zeggen *‘Zag je dat?’* is het moment voorbij en is zij te laat. De ouders hebben het dan mogelijk niet gezien. Het werken met video geeft de kans het nogmaals te bekijken en wel op het goede moment stil te zetten.
- Bij het terugkijken aandacht geven aan beide ouders. Gesprekstechnisch kan de video-interactiebegeleider (om een balans te krijgen in de beurtverdeling) aan de ene ouder vragen of die herkent wat de andere ouder zegt. Het komt voor dat steeds dezelfde ouder het woord voert. De kunst is om de ‘stille’ ouder voldoende uit te nodigen om toch zijn of haar gedachten te uiten, maar tegelijkertijd te respecteren dat hij/zij misschien niet zo’n prater is. Precies zoals de video-interactiebegeleider aan ouders vraagt kring te maken en beurt te verdelen met hun kinderen, zo verdeelt de video-interactiebegeleider de aandacht tijdens de nabespreking over beide ouders.

Signaleringsvaardigheden

Een video-interactiebegeleider is getraind om ‘met andere ogen’ naar ouder en kind te kijken, met name naar de interactie, het contact en de hechtingssignalen.

Bijvoorbeeld:

- Als het kind niet naar de ouder kijkt of apathisch blijft na activering, zal de video-interactiebegeleider bewust naar contactsignalen (die heel vluchtig of minimaal kunnen zijn) van het kind gaan kijken die wel aanwezig zijn.

- Als een ouder er moe uitziet, niet tegen zijn kind praat, niet actief is, zijn kind niet troost, aankijkt en nauwelijks lacht, zal de video-interactiebegeleider dit met de ouder bespreken en zoeken naar de mogelijke oorzaak. Is er bijvoorbeeld wel sprake van een positieve ouderschapsbeleving? Wanneer deze (nog) ontbreekt kunnen adoptieouders moeite hebben contact met hun kind te maken. Ouders kunnen ook ontmoedigd raken in het maken van contact wanneer ze onvoldoende door hun adoptiekind bevestigd worden in hun ouderschap. De video-interactiebegeleider zal (soms minimale) initiatieven van de ouder en de positieve reactie van het kind laten zien om ouders te bekrachtigen in hun ouderschap.
- Als het kind niet gemakkelijk lichamelijk contact maakt, spanning in zijn lijf zichtbaar is, zich niet durft toe te vertrouwen kan dit een signaal zijn om Sherborne Samenspel voor te stellen.

Communicatieve vaardigheden

De nabesprekingen die de video-interactiebegeleider met de ouders heeft worden regelmatig ook opgenomen op video. Niet alleen de inhoud van de communicatie wordt inzichtelijk, maar ook wordt duidelijk *hoe* de communicatie verloopt. Dus niet alleen *wat* er gezegd wordt maar ook *hoe* het gezegd wordt. Een aantal elementen speelt daarbij een rol:

- Lichaamstaal. De lichaamstaal van de video-interactiebegeleider is van belang voor de communicatie. Het is bijvoorbeeld belangrijk dat de video-interactiebegeleider zich bewust naar de ouders wendt tijdens de nabespreking en niet steeds naar de beelden kijkt zodat ze opmerkt wat de ouders zeggen, voelen en doen. Zij kan daar vervolgens op ingaan en bij aansluiten (ontvangen). De communicatie met de ouders krijgt dan op zo'n manier vorm dat de ouders zich belangrijk en veilig voelen. Dit zijn voorwaarden om zich te kunnen ontwikkelen.
- Een positieve houding. De video-interactiebegeleider is positief en bekrachtigt de sterke kanten van ouders en kind. Tegelijk ontvangt de video-interactiebegeleider de zorg van de ouder. Als adoptieouders weinig positiefs ervaren is het van belang de ouders daarin eerst te ontvangen.
- Begrip. De video-interactiebegeleider moet begrip hebben voor de ouders of de situatie waarin zij verkeren, zonder zich te laten meeslepen in de situatie.
- Aanvoelen. Voor ouders is het bijzonder prettig als de video-interactiebegeleider goed aanvoelt wat de ouder duidelijk wil maken. In de ontvangstbevestigingen die de video-interactiebegeleider geeft zal dit zichtbaar zijn, evenals in de lichaamstaal en ontvangstbevestiging van de ouders daarna.
- Respect. De video-interactiebegeleider heeft respect voor de ouders. Dit kan zij laten blijken door actief te luisteren zonder te oordelen.

9.4 Kwaliteitswaarborging van de methodiek VIB en gehechtheid bij adoptie

De kwaliteitsbewaking binnen instellingen die met VHT en VIB werken vindt plaats volgens een supervisiesysteem waarbij men supervisie over supervisie geeft, de zogenaamde ‘supervisieladder’ (Dekker & Biemans, 1994). Zo is het mogelijk om op alle niveaus de deskundigheid te handhaven en te ontwikkelen. De supervisieladder bestaat uit een intervisie en supervisiesysteem (9.4.1). Daarnaast vindt voortdurend deskundigheidsbevordering van de video-interactiebegeleider plaats (9.4.2). Dit alles leidt tot een driejaarlijkse verlenging van het certificaat (9.4.3).

9.4.1 Kwaliteitsbewaking door het intervisie- en supervisiesysteem

We beperken ons in deze handleiding tot de wijze waarop binnen de Stichting Adoptievoorzieningen aan kwaliteitsbewaking gedaan wordt. Voor meer informatie over kwaliteitsbewaking en de supervisieladder bij andere instellingen verwijzen we naar de ‘Handleiding K-VHT in gezinnen met jonge kinderen’ (Eliëns & Prinsen, 2008) en de ‘Handleiding VHT in gezinnen met kinderen in de basisschool’ (Van Veen & Prinsen, 2010).

Binnen de Stichting Adoptievoorzieningen vindt de kwaliteitswaarborging van VIB en gehechtheid bij adoptie op verschillende niveaus plaats:

1. De video-interactiebegeleider:

- ontvangt minimaal twee keer per jaar individuele supervisie met de werkbegeleider (die tevens opleider is, ook wel supervisor genoemd). Het bespreken met de werkbegeleider van de eigen basiscommunicatie en representaties, aan de hand van een video-opname van een nabespreking met adoptieouders, is onderdeel van de supervisie. Naar behoefte kan extra interne of externe supervisie worden aangevraagd.
- heeft één keer per twee weken intervisie met collega video-interactiebegeleiders. De video-interactiebegeleider wordt gevoed door de beelden van en met anderen te bekijken en erop te reageren. De video-interactiebegeleider laat regelmatig beelden zien van hoe zij in het gezin aan het werk is. De video-interactiebegeleider kan de begeleiding dus op elk moment aanpassen of een andere wending geven. Eigen basiscommunicatie en representaties zijn onderdeel van de intervisie.
- geeft daarnaast facultatief presentaties of workshops. Intern aan collega’s van andere afdelingen. Extern aan adoptieouders en instellingen die bij adoptie betrokken zijn en/of

bijgeschoold willen worden, bijvoorbeeld op AIT studiedagen, studiedagen van de Stichting Adoptievoorzieningen, Raden voor Kinderbescherming, vergunninghouders, verenigingen voor adoptieouders of (volwassen) geadopteerden, scholen, artsen, hulpverlenende instellingen. Door het voorbereiden en geven van een workshop of presentatie wordt de video-interactiebegeleider geprikkeld om de VIB-methodiek precies onder woorden te brengen met zorgvuldig uitgezochte en passende beelden. Dit leidt tot aanscherping en opfrissing van de methodiek.

2. Opleiders:

- nemen deel aan een landelijke Methodiek OntwikkelingsKring (MOKgroep) voor VIB en gehechtheid bij adoptie en pleegzorg (vier à vijf keer per jaar). In de MOKgroep vindt verdere ontwikkeling en verdieping plaats van de methodiek VIB en gehechtheid bij adoptie en pleegzorg. Aandachtspunten bij niet-biologisch ouderschap worden hier gesignaleerd, besproken en vertaald naar de praktijk. Inbreng van beeldmateriaal is een vast onderdeel van deze bijeenkomsten. Nieuwe ontwikkelingen en methodieken met betrekking tot gehechtheid en andere daarop betrokken items brengen deelnemers in en men bespreekt of deze geschikt zijn voor de doelgroep adoptie en pleegzorg en of deze binnen VIB geïntegreerd kunnen worden.
- geven trainingen en workshops aan opleiders en beleidsmedewerkers van instellingen over de methodiek VIB en gehechtheid bij adoptie c.q. niet-biologisch ouderschap en de implementatie binnen een instelling.
- geven advies en consultatie op het gebied van gehechtheid en adoptie aan externe hulpverleners.

3. Landelijk coördinator AIT

Een van de opleiders is landelijk coördinator VIB en gehechtheid bij adoptie c.q. niet-biologisch ouderschap van de AIT. Hierdoor is er regelmatig overleg met de AIT over aanscherping van de VHT/VIB methodiek, afstemming binnen verschillende disciplines, voorbereiding van de studiedagen en beleidszaken binnen de AIT.

Deelname krijgt vorm door:

- deelname aan de landelijke overlegdagen voor AIT-coördinatoren
- mee organiseren van en deelname aan de landelijke AIT studiedagen
- organiseren en aansturen van een WOK 'VIB en gehechtheid' voor video-interactiebegeleiders in de pleegzorg en video-interactiebegeleiders die met aanverwante doelgroepen en/of gehechtheid werken.

Het intervisie- en supervisiesysteem biedt de mogelijkheid om de deskundigheid van de werker in beeld te brengen. Door de supervisieladder worden alle niveaus van werken inzichtelijk gemaakt en is de deskundigheidsbevordering door te voeren tot in alle lagen. Het deskundigheidsniveau van de werker in het gezin komt in beeld, maar ook dat van de begeleidend opleider en supervisor. Tijdens de opleiding en de supervisies bespreken de video-interactiebegeleider en opleider/supervisor niet alleen wat ze tegen de ouders kan zeggen over de beelden, maar ook hoe het gezegd kan worden. Met andere woorden, de communicatie van de video-interactiebegeleider is ook onderwerp van gesprek. De deskundigheid van de video-interactiebegeleider ontwikkelt zich doordat zij zichzelf steeds opnieuw kan bekijken op de kwaliteit van de communicatie en de wijze van informeren.

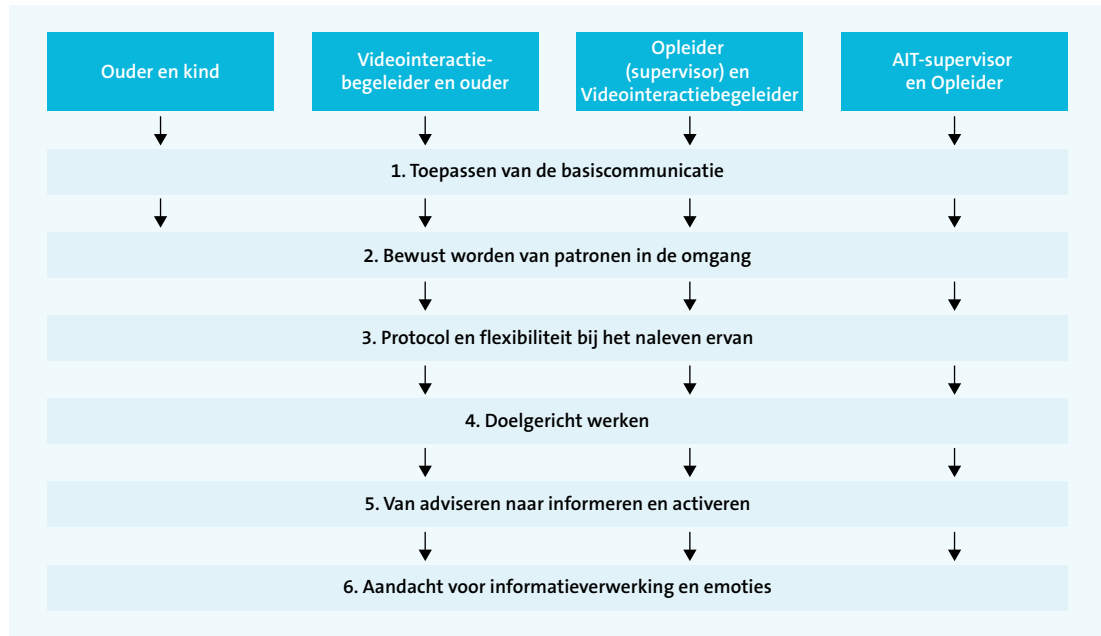
Er is sprake van parallelprocessen. Zoals de video-interactiebegeleider samen met de ouders naar de ouder- kind interactie kijkt, zo kijkt de opleider/supervisor samen met de video-interactiebegeleider naar de interactie tussen video-interactiebegeleider en ouder(s). Men kan ook video-opnames maken van de supervisie, zodat de opleider/supervisor zelf ook de interactie tussen zichzelf en de video-interactiebegeleider kan bekijken in haar supervisiebijeenkomst.

Bij het kijken naar de interactie in het kader van de opleiding en verdere deskundigheidsbevordering van de video-interactiebegeleider komen steeds dezelfde elementen naar voren, die we hier nader toelichten:

1. het toepassen van de basiscommunicatie
2. het bewust worden van de omgangspatronen
3. het volgen van de richtlijnen bij het terugkijken
4. het doelgericht werken
5. het informeren en activeren
6. het aandacht hebben voor de informatieverwerking

Supervisie kan dus gericht zijn op het steunen van kind en ouder, de video-interactiebegeleider of de opleider/supervisor. In figuur 9.1 worden deze parallelprocessen in kaart gebracht. Het toepassen van basiscommunicatie en bewustwording van patronen gelden in alle situaties. De overige elementen gelden voor alle situaties behalve voor ouder en kind.

Figuur 9.1. Parallellen in de ondersteuning.

Ad 1. Toepassen van de basiscommunicatie

Zoals de video-interactiebegeleider de ouders vraagt om de elementen van de basiscommunicatie toe te passen in de communicatie met hun kind, zo zal de video-interactiebegeleider zelf ook de basiscommunicatie toepassen in het contact met de ouders. De ouders aankijken, de inbreng van ouders ontvangen, en laten weten dat ze gehoord en begrepen worden is voor de ouders even belangrijk als voor het kind dat door de ouders begrepen wil worden.

Dit zelfde principe geldt ook tijdens de opleiding en supervisie voor de communicatie tussen video-interactiebegeleider en opleider/supervisor. Tijdens het bespreken van de terugkijkgesprekken wordt gekeken op welke manier de video-interactiebegeleider en de opleider/supervisor in hun eigen interactie de basiscommunicatie toepassen om zo de kwaliteit van de eigen communicatie verder te ontwikkelen en te vergroten.

Ad 2. Bewust worden van patronen in de omgang

Tijdens het terugkijkgesprek ziet men vaak dat zich in de communicatie al heel snel vaste patronen ontwikkelen. Deze patronen kunnen zowel een effectief terugkijkgesprek bevorderen als dat in de weg staan.

Adoptieouders vertellen uitgebreid over het ophalen van hun zoon Milan (leeftijd 2 jaar en met 14 maanden geadopteerd) in India, hoe stressvol dit was en het onbegrip van hun familie en vrienden. Zij kunnen niet stoppen hierover te praten. De ouders hebben bij de intake aangegeven een vraag over het eten van Milan te hebben. Daar is nog niet over gesproken. De video-interactiebegeleider ontvangt de ouders en leeft met hen mee. Zij vindt het echter lastig om de leiding te houden over het gesprek. Zo blijft er uiteindelijk weinig tijd over voor het bekijken en bespreken van de video-opname. Tijdens de supervisie wordt besproken hoe de video-interactiebegeleider de ouders kan ontvangen en daarna de leiding te nemen en zelf actief voor te stellen de overstap te maken naar de vraag van de ouders en de beelden. *“Ik merk dat jullie veel te vertellen hebben over het ophalen van Milan. Dat dit met veel stress gepaard ging en dat jullie daarbij geen steun voelden van je familie en vrienden. Dit maakt het vast extra zwaar voor jullie. Jullie hebben ook een vraag over het eten van Milan. Ik wil nu voorstellen hiernaar te gaan kijken. Vinden jullie dat goed? Ik heb een fragment geselecteerd waar ik graag met jullie naar wil kijken.”*

Het patroon heeft zich snel gemanifesteerd. Als de video-interactiebegeleider niet gericht regie gaat voeren over de communicatie, zullen de ouders ook tijdens het tweede gesprek terugvallen in het patroon van de eerste keer. Indien de video-interactiebegeleider in het begin van het gesprek nauwkeurig let op het toepassen van de basiscommunicatie, legt dit de basis voor een effectieve nabespreking.

Wanneer de video-interactiebegeleider bij het terugkijken van de nabespreking een negatief of minder geslaagd communicatiepatroon ziet, zal zij bij de tweede nabespreking van meet af aan de leiding kunnen nemen en sneller het ontstaan van een negatief patroon kunnen herkennen en doorbreken. Dit maakt de video-interactiebegeleider deskundiger en effectiever in de begeleiding. We geven hier een voorbeeld van.

Een adoptie moeder heeft de neiging haar man steeds te onderbreken in zijn verhaal. De video-interactiebegeleider kan de beurt terug aan vader geven en bewust bewaken dat vader de volgende keer zijn verhaal af kan maken en daarna moeder de beurt geven. Dit patroon is dan doorbroken en omgezet in een positief interactiepatroon.

Ook kan de video-interactiebegeleider in haar eigen communicatie patronen ontdekken die zij zelf graag wil veranderen.

Een veel voorkomend patroon is bijvoorbeeld dat de video-interactiebegeleider te veel uitleg geeft, zonder dat de ouders daar om vragen. Of de video-interactiebegeleider geeft te snel

advies en zegt de ouders voor wat ze moeten doen (“*Je kunt het beste...*”). Deze patronen zijn gemakkelijk op de videobeelden te herkennen en de video-interactiebegeleider wordt zich er op die manier bewust van, waardoor ze deze patronen in het volgende terugkijkgesprek kan voorkomen of sneller kan bijstellen.

Alle voornoemde punten gelden ook voor de communicatie van de opleider/supervisor met de video-interactiebegeleider.

We geven een voorbeeld:

Tijdens de opleiding heeft de video-interactiebegeleider de neiging erg uit te weiden over wat het gezin haar doet door de complexe problematiek. Ze voelt zich machteloos in dit gezin, evenals de adoptieouders. Valkuil voor de opleider is daarin mee te gaan en zelf te veel in de problematiek van het gezin te duiken. Wanneer de opleider dit bespreekt met haar supervisor wordt zij zich bewust van het parallelproces: ook zij heeft het gevoel de leiding te verliezen en niet meer bij de krachten aan te kunnen sluiten van de video-interactiebegeleider. Bij een volgend gesprek met de video-interactiebegeleider zal de opleider erop gericht zijn zo snel mogelijk het gevoel van de video-interactiebegeleider te ontvangen en benoemen en daarbij de video-interactiebegeleider te activeren: “Dit gezin raakt je erg, het is zo ingewikkeld dat je niet meer weet waar te beginnen. Klopt dat? Ik stel voor nu naar de beelden te gaan om te kijken hoe je met dit gezin verder kunt.”

Ad 3. Protocol en flexibiliteit bij het naleven ervan

Op de videobeelden van de nabespreking is ook te zien in hoeverre de richtlijnen van het terugkijken gevolgd zijn. De supervisor begeleidt de video-interactiebegeleider om deskundig volgens bepaalde richtlijnen te werken (zoals oplossingsgericht, uitgaan van krachten van ouders en kind). Dat betekent dat de video-interactiebegeleider methodisch aan de slag gaat met de ouders tijdens de nabespreking, wat in de beelden van de nabespreking zichtbaar is. Tegelijkertijd sluit de video-interactiebegeleider aan bij de ouders en stemt zij af op de hulpvragen die er leven. Door het terugkijken van de nabespreking ziet de video-interactiebegeleider hoe zij haar gesprekstechnieken verder ontwikkelt. De video-interactiebegeleider bouwt op deze manier, net als de ouders, zelfvertrouwen op en zal steeds professioneler en effectiever handelen in het met behulp van de videobeelden ondersteunen van de ouders.

Bovenstaande geldt ook voor de communicatie van de opleider/supervisor met de video-interactiebegeleider.

Ad 4. Doelgericht werken

Het doelgericht werken, weten waarom je een fragment laat zien, is van groot belang. Elk geselecteerd moment moet op een helpende manier aan de ouders worden 'teruggegeven'. De ouders moeten ermee vooruit kunnen.

De video-interactiebegeleider stelt met de ouders vooraf vast wat hun vraag is en wat ze hopen te bereiken. Het hoofddoel bij het terugkijken zal altijd zijn de hulpvraag van de ouders te beantwoorden. Het gekozen fragment dient daarom aan te sluiten op de vraag van de ouders.

Een adoptievader vertelt dat hij zich vaak afgewezen voelt in het contact met zijn zoontje Jesse (2,5 jaar en op 1-jarige leeftijd geadopteerd uit Zuid-Afrika). De video-interactiebegeleider selecteert beelden waarin ze vader kan ontvangen in zijn zorg (bijvoorbeeld vader pakt Jesse op om hem te troosten. Deze schopt vader dan en duwt zich van hem af). Ze vraagt vader: "*Bedoel je dit?*" en benoemt dat dit zeker lastig en pijnlijk voor vader is. Vader voelt zich ontvangen in zijn vraag en zorg.

Vervolgens kan ze een fragment laten zien waarbij Jesse wel goed contact met hem heeft: Vader gaat op zijn hurken voor Jesse zitten die naar zijn knie wijst. Vader kijkt mee naar zijn knie en zegt: "*Oh jee, je hebt bloed, dat doet vast pijn.*" Jesse kijkt hem dan aan en wijst nogmaals naar zijn knie. Het is een moment waarop het kind een contactinitiatief neemt en vader dit ontvangt. De informatie erbij is: "*Kijk, Jesse wijst je soms af maar er zijn ook momenten dat je wel dichtbij mag komen. Het oppakken vindt hij blijkbaar nog te spannend. Door zijn initiatief te zien en dit te volgen en te benoemen, kun je wel contact met hem maken. Daarmee voorkom je dat hij je afwijst. Zou het helpen het voorlopig zo te doen?*"

Op deze manier wordt het geselecteerde fragment en het bespreken ervan gekoppeld aan de vraag van vader.

In de vervolgonames worden de momenten geselecteerd waarop het vader lukt om contact te maken met Jesse zonder dat hij wordt afgewezen. Het doel zal dan anders zijn, namelijk de ouders geslaagde momenten terug te laten zien.

Voor de supervisor/opleider is het van belang dat ook zij aansluit bij de leervraag van de video-interactiebegeleider en niet te veel ingaat op de hulpvraag van de ouders. Ook tijdens de supervisie/opleiding worden de leerdoelen van de video-interactiebegeleider steeds opnieuw bijgesteld.

Ad 5. Van adviseren naar informeren en activeren

De kracht van VIB zit ook in het feit dat men de ouders informeert en activeert en juist niet hoeft te adviseren. Het terugkijkgesprek verschaft de video-interactiebegeleider de mogelijkheid om samen met de ouders naar de beelden te kijken en aanvullende informatie te geven over bijvoorbeeld hoe een gehechtheidsrelatie zich ontwikkelt, met de bouwstenen van hechting als leidraad en wat het kind per bouwsteen nog heeft in te halen.

De video-interactiebegeleider vraagt de ouders vervolgens hoe ze zelf denken de gehechtheidsrelatie te kunnen bevorderen. Ze hebben daarbij geen advies nodig maar wel informatie. Bijvoorbeeld: *“Het is goed voor de ontwikkeling van basisveiligheid als je volgt en woorden geeft aan waar je kind naar kijkt. Dit wordt ‘initiatief volgen’ en ‘benoemen’ genoemd. Hoe zouden jullie dat kunnen doen?”*

Het activeren van de ouders is een van de te ontwikkelen deskundigheden van de video-interactiebegeleider die in opleiding is. Ook de supervisor/opleider zal deze vaardigheid tijdens de begeleiding van de video-interactiebegeleider moeten kunnen toepassen.

Ad 6. Aandacht voor informatieverwerking en emoties

Op de terugkijkbeelden is ook tot in detail te zien hoe de ouders de informatie verwerken die ze van de video-interactiebegeleider krijgen. De video-interactiebegeleider dient zich af te stemmen op het tempo en de wijze van informatieverwerking van de ouders. Het is effectiever om drie minuten beelden te bespreken met de betekenis erbij, zodat de ouders de informatie echt kunnen verwerken dan tien minuten beelden te bekijken waarbij de informatie niet echt wordt verwerkt.

Ouders worden vaak emotioneel, ‘schieten vol’ of krijgen allerlei gevoelens, waar de video-interactiebegeleider niet op voorbereid is. Het is belangrijk aandacht te hebben voor deze gevoelens en ze ook te ontvangen. Vervolgens legt de video-interactiebegeleider de nadruk op geslaagde momenten, die (alsnog of weer) positieve emoties oproepen bij de ouders.

Vervolg Jesse

Tijdens de video-opname is vader zo geraakt dat Jesse hem afwijst als hij hem wil oppakken, dat hij het volgende moment, wanneer vader bij Jesse hurkt om samen naar zijn knie te kijken, niet opmerkt dat Jesse hem aankijkt en oogcontact maakt. Bij het terugkijken kan vader alsnog genieten van dit moment. Dit prettige en leuke contactmoment wordt zo in tweede instantie toch door vader ervaren.

Ook de supervisor/opleider moet aansluiten bij het tempo en de wijze van informatieverwerking van de video-interactiebegeleider en haar emoties kunnen ontvangen.

9.4.2 Kwaliteitsbewaking door deskundigheidsbevordering

Van zowel de video-interactiebegeleiders als de opleiders VIB en gehechtheid bij adoptie wordt verwacht dat zij hun kennis met betrekking tot VIB, gehechtheid en adoptiespecifieke onderwerpen 'up-to-date' houden.

Dit vindt plaats door:

- Deelname aan de landelijke AIT studiedag. De onderwerpen op de AIT studiedagen zijn divers, waardoor de video-interactiebegeleider de methodiek in een breder perspectief kan gaan zien en ook op de hoogte is van toepassingen in andere werksoorten. Dit verstevigt de samenwerking en versoepelt de communicatie met de video-interactiebegeleiders uit andere disciplines in dezelfde regio.
- Deelname aan het werkoverleg één keer per maand. Tijdens het werkoverleg komen inhoudelijke onderwerpen aan bod met betrekking tot VIB, gehechtheid en adoptiegerelateerde items en implementatievraagstukken.
- Deelname aan de jaarlijks georganiseerde tweedaagse interne (inhoudelijke) studiedagen. Thema's worden gezamenlijk vastgesteld en kunnen gericht zijn op persoonlijke ontwikkeling en/of verdieping van kennis ten aanzien van de adoptiedoelgroep in combinatie met het werken door middel van VIB. Het bespreken van video-opnames is onderdeel van deze studiedagen.
- Deelname aan de jaarlijkse landelijke studiedag voor hulpverleners, georganiseerd door de Stichting Adoptievoorzieningen over adoptierelevante onderwerpen.
- Deelname aan congressen relevant voor het werken binnen de adoptiedoelgroep, zoals over gehechtheid, trauma, verlies en rouw.
- Een reis naar een land waar adoptiekinderen vandaan komen, met bezoek aan kindertehuizen en pleeggezinnen. Bij terugkomst vindt een presentatie aan collega's plaats over opgedane kennis.

9.4.3 Criteria voor verlenging van het certificaat

Om het certificaat te behouden moet de video-interactiebegeleider haar kennis, haar deskundigheid en haar vaardigheden 'up-to-date' houden. Daartoe volgt zij nascholing die bestaat uit supervisies (intern en/of extern), het bijwonen van studiedagen en deelname aan een inter-

visie- en/of werkontwikkelingskring (WOK). Driejaarlijks dient vastgesteld te worden of de video-interactiebegeleider nog voldoet aan de volgende eisen:

- De video-interactiebegeleider heeft in de voorgaande drie jaar ten minste tien adoptiegezinnen begeleid middels VIB.
- De video-interactiebegeleider heeft in de voorgaande drie jaar minimaal drie keer supervisie (een keer per jaar) gehad.
- De video-interactiebegeleider heeft in de voorgaande drie jaar minimaal zes keer deelgenomen aan een WOK/intervisiegroep, waarbij de video-interactiebegeleider zelf beeldmateriaal heeft ingebracht.
- De video-interactiebegeleider heeft in de voorgaande drie jaar minimaal twee AIT studiedagen, of andere studiedagen relevant voor de eigen werkuitvoering en werkontwikkeling, bezocht.
- De video-interactiebegeleider heeft schriftelijk (1 A4) of mondeling verslag gedaan van het eigen leerproces.

De opleider houdt bovenstaande bij en tekent dit af op het ‘Registratieformulier verlenging certificaat VHT/VIB’ (bijlage 12). Bij voldoende behaalde criteria vindt verlenging van het certificaat ‘VIB en gehechtheid bij adoptie’ plaats.

9.5 Opleiding tot opleider VIB en gehechtheid bij adoptie

Een opleider VIB en gehechtheid bij adoptie is na de certificering in staat en bevoegd om medewerkers op te leiden tot video-interactiebegeleider bij adoptiegezinnen, met gehechtheid als specialisatie. De opleider levert ook een bijdrage aan de implementatie van VIB in de instelling en geeft de kwaliteitszorg na de opleiding vorm.

Voor het opleiden tot opleider wordt gebruik gemaakt van het opleidingsplan dat is vastgesteld door de AIT en landelijk door de AIT-opleiders wordt gehanteerd. Het betreft een gedegen opleidingstraject dat afgesloten wordt met een certificaat.

9.5.1 Selectie opleider VIB en gehechtheid bij adoptie

De video-interactiebegeleider kan in aanmerking komen voor het volgen van de opleiding tot opleider VIB en gehechtheid bij adoptie als deze:

- In het bezit is van het certificaat ‘VIB en gehechtheid bij adoptie’ en minimaal twee jaar praktijkervaring heeft.

- Minstens twee nieuwe medewerkers op gaat leiden.
- Tijdens de opleiding voldoende tijd heeft om bezig te zijn met opleidingsactiviteiten. Hieronder vallen: contacten met de werkers die opgeleid worden, voorbereiden van de opleidingsbijeenkomsten, bestuderen van literatuur.
- Beschikt over uitvoeringsoverstijgende kwaliteiten.

De AIT bewaakt mede de screening van de kandidaten voor de opleiding tot opleider VIB gehechtheid bij adoptie.

9.5.2 Het opleidingstraject tot opleider VIB en gehechtheid bij adoptie

De opleiding tot opleider bestaat uit:

Fase 1	Leren structureren en leiden van opleidingsbijeenkomsten met behulp van de principes van basiscommunicatie.	± 6 supervisies
Fase 2	Het aansluiten bij de krachten van de video-interactiebegeleiders i.o. en hen op activerende wijze ondersteunen bij hun leerproces.	± 8 supervisies
Fase 3	Invulling geven aan het proces van de video-interactiebegeleiders i.o. om zelfstandig te kunnen werken. Implementatie-activiteiten zelfstandig kunnen uitvoeren.	± 6 supervisies

De opleider maakt video-opnames van de opleidingsbijeenkomsten die tijdens haar supervisie samen met de supervisor worden bekeken.

Aandachtspunten tijdens de opleiding tot opleider:

- Een activerende werkwijze.
- De basiscommunicatie van de opleider.
- Het snel en accuraat kunnen analyseren van interactiepatronen tussen de video-interactiebegeleider en de ouders die zij begeleidt.

- Het met behulp van de beelden kunnen overdragen van relevante informatie aan de video-interactiebegeleider.
- Het kunnen overdragen van informatie over gehechtheid en adoptiespecifieke items.
- Het kunnen vaststellen van de leermomenten van de video-interactiebegeleider en daaruit voortvloeiend de leerdoelen kunnen formuleren. Dit met behulp van de video-opname en de interactieanalyse.
- Het kunnen geven van feedback met behulp van de video-opname, op activerende en stimulerende wijze.
- Het hieruit voortvloeiende proces kunnen sturen en begeleiden waarbij de opleider aansluit bij de krachten van elke video-interactiebegeleider, als ook van de ouders die door de video-interactiebegeleider worden begeleid.
- Het kunnen uitvoeren van implementatie-activiteiten met betrekking tot verdere uitvoering en ontwikkeling van VIB en gehechtheid bij adoptie.

9.5.3 Certificering en registratie opleider VIB en gehechtheid bij adoptie

De opleiding tot opleider wordt afgerond met een certificaat 'Opleider VIB en gehechtheid bij adoptie'. De beoordeling of er tot certificering kan worden overgegaan doet de opleider/supervisor.

De certificeringeisen voor opleider zijn:

- De opleider heeft minimaal twee video-interactiebegeleiders opgeleid.
- De opleider heeft minimaal één presentatie gegeven binnen of buiten de organisatie.
- De opleider heeft zich aantoonbaar bezig gehouden met implementatieactiviteiten.
- Ten minste 75% van de ouders die de video-interactiebegeleider i.o. heeft begeleid is tevreden over de begeleiding.

De certificering vindt plaats tijdens een aparte bijeenkomst waar, naast de kandidaat en de opleider, een AIT-vertegenwoordiger (een opleider) en (een afgevaardigde van) de directie van de organisatie aanwezig zijn. Bij de certificering tot opleider geeft de kandidaat een video-presentatie waarin zichtbaar is hoe zij medewerkers opleidt tot video-interactiebegeleider en gehechtheid bij adoptie. Aandachtspunten hierbij zijn het kunnen herkennen van leerpunten van de video-interactiebegeleider, het herkennen van parallelprocessen, het ondersteunen van de video-interactiebegeleider in haar leerproces en de basiscommunicatie van de opleider zelf tijdens de opleidingsbijeenkomsten met de video-interactiebegeleider.

Na certificering vindt registratie plaats in de databank van de AIT.

9.5.4 Verlenging certificaat opleider VIB en gehechtheid bij adoptie

Na drie jaar vervalt de geldigheid van het certificaat en kan er verlenging aangevraagd worden. Ook de opleider moet aan een aantal kwaliteitscriteria voldoen om het certificaat geldig te houden. Voor de kwalitatieve criteria gelden de eisen zoals deze beschreven staan bij de kwaliteitswaarborging methodiek VIB en gehechtheid bij adoptie (9.4).

De kwantitatieve criteria voor verlenging certificaat opleider zijn:

- De opleider heeft minimaal twee keer een opleiding verzorgd. Wanneer dit door gebrek aan kandidaten niet mogelijk is kunnen andere activiteiten als compensatie dienen. Bijvoorbeeld het geven van een training aan hulpverleners over de methodiek VIB en gehechtheid of over het werken met de bouwstenen van hechting binnen VIB.
- De opleider heeft minimaal drie keer supervisie gehad.
- Participatie aan een intervisie-, methodiek- of werkontwikkelingskring voor opleiders, waarbij men minstens twee keer per jaar aanwezig is geweest en minstens één keer een inbreng en toelichting heeft gegeven met eigen beeldmateriaal om vakmanschap in beeld te brengen en toe te lichten.
- De opleider heeft de voorgaande drie jaar tenminste twee keer een AIT-studiedag bezocht, relevant voor eigen werkuitvoering en werkontwikkeling.
- De opleider doet schriftelijk (1 A4) of mondeling verslag van het eigen leerproces.
- De opleider heeft de voorgaande drie jaar minimaal één keer een presentatie gegeven op een studiedag (alleen of samen met anderen).
- De opleider heeft zelf minimaal vijf adoptiegezinnen begeleid als video-interactiebegeleider, waarvan ten minste 75% tevreden is over de begeleiding.

De criteria worden afgetekend op het 'Registratieformulier verlenging certificaat opleider VHT/VIB'. Bij het voldoen aan de criteria wordt het formulier na drie jaar overhandigd aan de AIT en vindt verlenging plaats.

9.6 Implementatie VIB

De methodiek VIB en gehechtheid bij adoptie kan ook (grotendeels) worden toegepast bij aanverwante doelgroepen waarbij sprake is van niet-biologisch ouderschap, zoals bijvoorbeeld pleegzorg. Kennis van de betreffende doelgroep is nodig om de methodiek toe te spitsen op deze specifieke doelgroep.

Deze paragraaf gaat over de implementatie van VIB binnen een organisatie (9.6.1) en de samenwerking tussen de Stichting Adoptievoorzieningen en verschillende disciplines binnen de eerste en tweedelijnszorg (9.6.2).

9.6.1 Wat wordt er van de organisatie verwacht?

Bij de implementatie van VIB zal het management de achterliggende visie van VIB moeten onderschrijven en voor de beleidsmatige inbedding zorg moeten dragen. De inhoudelijke keuze voor deze methodiek is een eerste vereiste. Daarnaast moet aan een aantal randvoorwaarden zijn voldaan om de uitvoering op een effectieve wijze vorm te kunnen geven en de kwaliteit van de uitvoering te bewaken.

Aandachtspunten tijdens het opleidingstraject:

- Het management stemt in met de voorwaarden die verbonden zijn aan de opleiding en certificering.
- Er moeten voldoende formatie-uren ter beschikking staan voor de video-interactiebegeleider i.o. om te kunnen voldoen aan de opleidingseisen.
- Er moeten voldoende formatie-uren beschikbaar zijn voor de opleider om opleidingsbijeenkomsten te plannen.
- Aanbevolen wordt dat de video-interactiebegeleider i.o. tijdens de opleiding per week minimaal acht uur tijd heeft om bezig te kunnen zijn met VIB activiteiten. Daaronder vallen de contacten met de gezinnen, de reistijden, het voorbereiden en analyseren van de video-opnames in de gezinnen en het bijwonen van de opleidingsbijeenkomsten.
- De video-interactiebegeleider i.o. beschikt over een digitale camcorder, laptop en overige benodigde materialen.

Aandachtspunten na certificering:

- Beschikbare tijd voor de video-interactiebegeleider om
 - naar de ouders toe te reizen
 - de video-opname te maken
 - de interactieanalyses te maken
 - met de ouders terug te kijken
 - te registreren
 - supervisie en intervisie te volgen en/of deel te nemen aan een werkontwikkelingskring
 - landelijke studiedagen te volgen.

- De video-interactiebegeleider beschikt over een digitale camcorder en laptop en overige benodigde materialen. Wanneer de nabesprekingen op een vaste locatie plaats vinden, moet de benodigde apparatuur daar aanwezig zijn.
- Beleidsafspraken en werkafspraken moeten helder zijn. Ook medewerkers van andere afdelingen die hiermee te maken krijgen moeten op de hoogte zijn van deze afspraken (bijvoorbeeld administratie, secretariaat, telefonisch medewerkers).
- Het management stemt in met de voorwaarden die verbonden zijn aan de verlenging van het VIB-certificaat om een voortdurende kwaliteitsbewaking te waarborgen en de vaardigheden te kunnen onderhouden.

9.6.2 Samenwerken met andere disciplines en de tweedelijnszorg

VHT en VIB is een methodiek die zich niet beperkt tot één discipline of één sector. De methodiek past in het beleid van de overheid (ingezet in juni 1994, 'Regie in de jeugdzorg'), om tot één samenhangend hulpaanbod te komen.

VHT/VIB wordt binnen verschillende werksoorten binnen de Jeugdzorg en daarbuiten aangeboden. Bijvoorbeeld VHT bij thuiszorg, jeugdhulpverlening, maatschappelijk werk, VIB op school, de kinderopvang en in het ziekenhuis.

Binnen de AIT komen deze verschillende disciplines bij elkaar en vindt afstemming plaats om vanuit dezelfde methodiek te werken, met toespitsing op iedere specifieke doelgroep. Uitwisseling en samenwerking tussen de verschillende disciplines is hierdoor meer vanzelfsprekend en laagdrempelig door korte communicatielijnen. Hierdoor kan bijvoorbeeld een videohometrainer die vanuit maatschappelijk werk VHT in een (adoptie)gezin geeft en vragen heeft over de gehechtheidsrelatie, advies en consultatie vragen bij de video-interactiebegeleider met specialisatie adoptie en gehechtheid.

De samenwerking van de Stichting Adoptievoorzieningen met andere (hulpverlenende) organisaties

De Stichting Adoptievoorzieningen werkt met veel andere organisaties samen. Dit zijn zowel hulpverlenende instellingen als andere bij adoptie betrokken organisaties zoals vergunninghouders, verenigingen voor geadopteerden, Raden voor de Kinderbescherming en medewerkers van universiteiten gespecialiseerd in gehechtheid en/of adoptie. Alle instellingen kunnen bij de Stichting Adoptievoorzieningen terecht voor consultatie en deskundigheidsbevordering op het gebied van adoptie.

De Stichting Adoptievoorzieningen biedt:

- Collegiale ondersteuning in de vorm van een telefonisch of persoonlijk consult.
- Deskundigheidsbevordering op maat middels lezingen, trainingen en workshops.

- Een snelcursus voor (jeugd)hulpverleners over belangrijke adoptiethema's.
- Een jaarlijkse studiedag voor (jeugd)hulpverleners.

9.7 De opleiding Sherborne Samenspel

De opleiding tot video-interactiebegeleider en bewegingspedagoog Sherborne Samenspel vindt binnen de Stichting Adoptievoorzieningen na elkaar plaats. De ervaring heeft geleerd dat het tegelijkertijd leren van twee methodieken (methodiek VIB en methodiek Sherborne Samenspel) er toe kan leiden dat het eigene van iedere methodiek niet voldoende aan bod komt. Het vraagt ook veel van een cursist om zich twee methodieken tegelijk eigen te maken. Daarom start men eerst met de opleiding VIB en gehechtheid bij adoptie. Dat we hiermee starten is een bewuste keuze. Bij het uitvoeren van Sherborne Samenspel is het een voordeel dat de principes van basiscommunicatie al bekend en 'ingeslepen' zijn, zodat de cursist zich tijdens het leren van de methodiek Sherborne Samenspel helemaal kan richten op de theoretische achtergrond van deze methodiek en de praktische oefeningen. Attitude en vaardigheden van de video-interactiebegeleider, ook nodig voor het begeleiden van Sherborne Samenspel, kunnen dan direct worden ingezet.

Na het behalen van het certificaat 'VIB en gehechtheid bij adoptie' kan de video-interactiebegeleider starten met de opleiding 'Sherborne' en vervolgens de module 'Sherborne Samenspel' volgen.

In deze paragraaf bespreken we achtereenvolgens de opleiding tot Sherborne Samenspel bewegingspedagoog (9.7.1), de competenties van een Sherborne Samenspel bewegingspedagoog (9.7.2), de certificering en de registratie (9.7.3) en de kwaliteitswaarborging (9.7.4).

9.7.1 De opleiding tot Sherborne Samenspel bewegingspedagoog

Om de opleiding Sherborne Samenspel te kunnen volgen, moet men eerst de basiscursus '*Bewegingspedagogiek volgens Veronica Sherborne*' hebben gevolgd (zie www.sherborne.nl).

Aansluitend op deze opleiding kan men de module Sherborne Samenspel volgen (zie www.sherbornesamenspel.nl). Deze is gericht op het toepassen van Sherborne bij kinderen met weinig basisvertrouwen, vragen over gehechtheidsgedrag en gehechtheidsproblematiek.

Binnen deze module worden bewegingsoefeningen geleerd die geschikt zijn om gehechtheid te bevorderen. Hierbij maakt men gebruik van de bouwstenen van hechting en de communicatieprincipes van VIB.

Bij Samenspel staat één van de pijlers van de Sherborne Bewegingspedagogiek centraal: de relatieoefeningen. Er wordt gebruik gemaakt van de andere twee pijlers (ruimte en romp) om tot relatieoefeningen te komen en andersom.

Het zelf ervaren, het opnemen op video en terugkijken met ouders zijn onderdeel van de module Samenspel. De Samenspel module bestaat uit tien dagdelen, verdeeld in twee keer vijf dagdelen (achter elkaar) en zes keer supervisie.

9.7.1.1 De opleiding tot opleider Sherborne en Sherborne Samenspel

De opleiders Sherborne en Sherborne Samenspel zijn gecertificeerde opleiders of wel ‘courseleaders’ genoemd. Zij hebben voldaan aan de internationale eisen van ISCO (International Sherborne Co-Operation) om ‘courseleader’ te worden (onder andere een aantal jaren ervaring met Sherborne, het volgen van internationale studiedagen, het kunnen geven van de basis cursus Sherborne en het geven van een presentatie).

Internationale Sherborne vereniging ISCO

ISCO is een overkoepelende internationale Sherborne coöperatie, een internationaal netwerk van Sherborne therapeuten en ‘courseleaders’. ISCO is een wereldwijde ontmoetingsplaats voor afstemming over de inhoud en uitvoering van de methodiek, uitwisseling, stimuleren van onderzoek en kwaliteitsbewaking (www.sherbornemovement.org). Daarnaast heeft ieder land een landelijke vereniging.

De Sherborne vereniging Nederland is gekoppeld aan de Belgische Sherborne vereniging, maar heeft een eigen kerngroep.

9.7.2 De competenties van een Sherborne Samenspel bewegingspedagoog

Het werken als Sherborne Samenspel bewegingspedagoog vraagt dezelfde attitude en vaardigheden als die van video-interactiebegeleider (9.2).

Belangrijke vaardigheden voor Sherborne Samenspel bewegingspedagogen zijn:

- Een sensitieve en responsieve begeleidingsstijl.
- Een rustige en ontspannen houding. Dit is een voorwaarde om met ouders en kind te gaan werken. Wanneer de Sherborne Samenspel bewegingspedagoog gespannen is zal dit doorwerken op ouders en kind en kunnen deze ook minder tot ontspanning komen.
- De Sherborne Samenspel bewegingspedagoog moet zelf aan den lijve de verschillende Sherborne oefeningen hebben ervaren. De opleiding Sherborne Samenspel is daarom ook praktisch en ervaringsgericht.

9.7.3 De certificering en de registratie

De basisopleiding Bewegingspedagogiek volgens Veronica Sherborne wordt afgerond met een internationaal certificaat 'Sherborne bewegingspedagoog'. Het aanwezig zijn op alle opleidingsbijeenkomsten en het actief deelnemen aan de bewegingssessies zijn een voorwaarde om het certificaat te behalen. Bij afsluiting geeft de kandidaat een videopresentatie van een bewegingssessie, waarin duidelijk te zien is dat de Sherborne begeleider actief leiding geeft aan de sessie en op adequate wijze begeleiding geeft aan ouder(s) en kind(eren).

Na het behalen van het certificaat 'Sherborne bewegingspedagoog' kan de module Sherborne Samenspel gevolgd worden.

Na afronding van deze module krijgt men het certificaat 'Sherborne Samenspel bewegingspedagoog'. Voorwaarde voor het behalen van dit certificaat is aanwezigheid bij alle opleidingsbijeenkomsten, actieve deelname aan de bewegingssessies en deelname aan een zestal supervisiebijeenkomsten. Tijdens de supervisiebijeenkomsten moet de cursist minimaal vijf keer videomateriaal laten zien van de bewegingssessies die gedaan zijn in een werksituatie met ouder en kind(eren) en kunnen toelichten waarom gekozen is voor specifieke oefeningen in relatie tot gehechtheid. Basiscommunicatie krijgt ook aandacht tijdens de supervisie. Ook moet minimaal een keer een nabespreking van een Samenspel sessie met ouders zijn ingebracht.

9.7.4 De kwaliteitswaarborging

De Kerngroep Sherborne Nederland organiseert minimaal één studiedag per jaar voor gecertificeerde Sherborne bewegingspedagogen om de methodiek te verdiepen en/of op te frissen.

De opleiders van de module Sherborne Samenspel organiseren jaarlijks een studiedag voor Samenspel gecertificeerden.

Daarnaast wordt Sherborne Samenspel begeleiders aangeraden deel te nemen aan supervisie/intervisie groepen, speciaal gericht op Sherborne Samenspel.

De video-interactiebegeleiders van de Stichting Adoptievoorzieningen hebben één keer in de twee weken een speciale intervisiebijeenkomst gericht op VIB en gehechtheid in combinatie met Sherborne Samenspel. Eén van de video-interactiebegeleiders is courseleader (opleider) Sherborne Samenspel.

9.8 Samenvatting

In dit hoofdstuk is besproken hoe de AIT de kwaliteit van de methodiek VIB en gehechtheid bij adoptie waarborgt. De AIT heeft voortdurend afstemming met de verschillende disciplines die VHT en VIB aanbieden en bewaakt een gezamenlijk systeem van kwaliteitswaarborging.

Er vindt afstemming plaats over de opleiding tot videohometrainer/video-interactiebegeleider, de benodigde kennis, attitude en vaardigheden van de video-interactiebegeleider en de eisen voor certificering. Naast deze algemene voorwaarden zijn er per doelgroep specifieke eisen. Voor de adoptiedoelgroep is onder andere kennis van de adoptiedoelgroep, van gehechtheid bij niet-biologisch ouderschap, rouw en andere adoptiespecifieke items noodzakelijk.

Na afronding van de opleiding 'VIB en gehechtheid bij adoptie' vindt een certificeringsbijeenkomst plaats en ontvangt de video-interactiebegeleider het certificaat 'VIB en gehechtheid bij adoptie'. De kwaliteit is gewaarborgd door verplichte driejaarlijkse verlenging van het certificaat, waarbij aan een aantal kwalitatieve en kwantitatieve eisen moet zijn voldaan.

Een goede implementatie van de methodiek binnen de instelling schept randvoorwaarden om de methodiek op juiste wijze uit te kunnen voeren en kwaliteit te kunnen behouden, wat de klant en de instelling ten goede komt.

De opleiding Sherborne bewegingspedagogiek en Sherborne Samenspel wordt verzorgd door daartoe gecertificeerde medewerkers van de Kerngroep Sherborne Nederland.

Bijlage

Formulier verlenging certificaat VHT/VIB (20..- 20..)

Naam _____

Instelling _____

Datum verlenging _____

Certificaat vht/vib(instellings)opleider _____

De criteria voor verlenging na drie jaar zijn:

- 10 cliëntsystemen zijn in de afgelopen 3 jaar begeleid met VHT of VIB.
- 3 keer supervisie in de afgelopen 3 jaar (1 keer per jaar).
- 6 keer deelname aan een WOK/intervisiegroep in de afgelopen 3 jaar, waarbij zelf inbreng is gegeven aan de hand van beeldmateriaal.
- 2 keer per 3 jaar een AIT studiedag bezoeken die relevant is voor de eigen werkuitvoering en werkontwikkeling.
- Schriftelijk verslag (1 A4), waarin het eigen leerproces beschreven is.

Activiteit	Datum	Korte omschrijving	Paraaf (instellings) opleider
Supervisie			
Supervisie			
Supervisie			
WOK met beeld			
WOK			
WOK			
WOK			
WOK			
WOK			
WOK			
AIT studiedag			
AIT studiedag			
AIT studiedag			

Na drie jaar is het overzicht compleet en vindt verlenging van het certificaat plaats. Dit formulier wordt, samen met het formulier 'AIT-databank: gegevens certificering / verlenging' opgestuurd aan de AIT- opleidingscoördinator. Deze stuurt het formulier 'AIT-databank: gegevens certificering / verlenging' ondertekend naar het landelijk bureau. Het persoonlijk verslag blijft bij de opleidingscoördinator.

Akkoord opleidingscoördinator	Datum	Paraaf
-------------------------------	-------	--------